

Συνέντευξη στον Αντώνη Γεωργίου

Στο θεατρικό της *Τα δύο αδέρφια και το μαύρο ποτάμι*, που ανέβηκε το 1982, τα παιδιά καταφέρνουν να διώξουν το Κακό Πνεύμα που χώρισε τη χώρα τους, τη Συπρηλία, με το Μαύρο Ποτάμι. Στην πραγματικότητα η δική μας Συπρηλία παραμένει ακόμα μοιρασμένη και άνθρωποι δίπλα μας πνίγονται προσπαθώντας να ξεφύγουν από πολέμους που συνεχίζονται όπως και οι κοινωνικές ανισότητες, η αδικία, η φτώχεια. Μιλάμε, για όλα αυτά, με την Ελλη Παιονίδου, ποιήτρια, μεταφράστρια, συγγραφέα παιδικών βιβλίων και θεατρικών έργων, που πρόσφατα βραβεύτηκε με το Βραβείο Πολιτιστικής Προσφοράς Τεύκρου Ανθία και Θεοδόση Πιερύδη. Μιλάμε για μια ζωή γεμάτη, «από την οποία δεν πετάει τίποτε απολύτως», μια ζωή συνδεδεμένη με την Αριστερά και τους αγώνες για ειρήνη και σοσιαλισμό.

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ

Τα ιδεώδη δεν πεθαίνουν

Προσπάθησα στα βιβλία μου να μην αφήσω το κακό να επικρατήσει του καλού

Αν γράφατε σήμερα *Τα δύο αδέρφια και το μαύρο ποτάμι*, θα ήταν αλλιώς το τέλος του;

Κοίταξε, τότε που γράφτηκε, ελάχιστα χρόνια μετά την εισβολή, οι συνθήκες δεν ήταν και πολύ καλύτερες. Ήταν το πρώτο κυπριακό θεατρικό έργο για παιδιά που ανέβηκε από τον ΘΟΚ. Χιλιάδες νεκροί, πρόσφυγες, αγνοούμενοι. Χιλιάδες τρομαγμένα παιδικά μάτια. Καθήκον του συγγραφέα, πέρα από το αντιπολεμικό μήνυμα, είναι να δώσει και μια ακτίνα φωτός στους μικρούς θεατές. Νομίζω πως και σήμερα, αν έγραφα κάτι αντίστοιχο, θα άφηνα αυτή την αισιόδοξη νότα στο τέλος του έργου.

«Δεν την προσέχατε καθόλου τη χώρα σας», το Κακό Πνεύμα, στο έργο σας, αποδίδει ευθύνες στους κατοίκους της Συπρηλίας. Ποια η ευθύνη του καθενός μας για όλα συμβαίνουν τόσο στην Κύπρο όσο και στον κόσμο ολόκληρο;

Φορτώνοντας γενικά και αόριστα τις ευθύνες σε όλους, είναι σαν να σηκώνουμε το βάρος από τους κύριους υπευθύνους. Αυτό ισχύει και για το πολιτικό μας πρόβλημα, αλλά και για την οικονομική κατάντια και για την τεραστία απειλή της οικολογικής καταστροφής του πλανήτη. Οι ένοχοι, το μαύρο ποτάμι και το κακό πνεύμα που το κατευθύνει, πρέπει να αποκαλύπτονται και να τιμωρούνται. Οσοί και εμείς έχουμε τις ευθύνες μας. Να είμαστε ξύπνιοι πολίτες, να επιστημαίνουμε τα κακά, να τα φέρνουμε στην επιφάνεια χρησιμοποιώντας όσες δυνάμεις διαθέτουμε, ψήφο, ομαδικές διαμαρτυρίες και βέβαια τη δουλειά μας, εμείς οι δημιουργοί.

Συναντάτε κόσμο που είχε παρακολουθήσει θεατρικά σας ή διάβασε βιβλία σας;

Αυτή είναι η μεγαλύτερη χαρά του συγγραφέα που σε αντίθεση με άλλους δημιουργούς, κάνει μοναχική δουλειά. Το πρώτο μου βιβλίο για παιδιά γράφτηκε πριν από 35 χρόνια. Τα τότε παιδιά έχουν δικά τους παιδιά. Όταν έρχονται γκριζομάλληδες και μου μιλούν για τα βιβλία μου νιώθω σαν μια ευτυχισμένη γριούλα 100 χρόνων. Η απουσία μου είναι για τα σημερινά παιδιά. Διαβάζουν άραγε; Μήπως θα πρέπει οι συγγραφείς να μελετήσουν πόσο έχουν αλλάξει οι συνθήκες, τι είναι εκείνο που ελκύει το σημερινό παιδί της ταχύτητας, της τεχνολογίας, της πρόωρης ωρίμανσης αλλά και της απομάκρυνσης από παραδοσιακές αξίες; Προσωπικά πιστεύω πως το παραμύθι θα ζει για πάντα, έστω κι αν αντί για δράκους και μάγισσες

έχει εξωγήινα οντά και ρομπότ.

Κάποτε συναντάμε στην παιδική λογοτεχνία μια τάση έντονου διδακτισμού, ενώ άλλες φορές μια υπερβολική προσπάθεια ανατροπής. Ποια η δική σας τεχνική;

Εκείνο το μαγικό αμάλγαμα περιπέτειας, ποίησης, φαντασίας και κιούμπορ. Ίσως και με μια σταγόνα φιλοσοφίας. Αυτά είναι τα συ-

«Φορτώνοντας γενικά και αόριστα τις ευθύνες σε όλους είναι σαν να σηκώνουμε το βάρος από τους κύριους υπευθύνους. Αυτό ισχύει και για το πολιτικό μας πρόβλημα, αλλά και για την οικονομική κατάντια»

στατικά που με έκαναν φανατική αναγνώστη, από τα παιδικά μου χρόνια μέχρι σήμερα. Αυτά νομίζω χρησιμοποίησα και στη δουλειά μου, προσπαθώντας να μην αφήσω το κακό να επικρατήσει του καλού, αρκετό κακό μάς κατακλύζει ήδη.

Πόσο δύσκολη είναι η μετάφραση; Είναι σαν να γράφεται ξανά το ποίημα;

Προσωπικά βρίσκω πολύ δημιουργική τη δουλειά του μεταφραστή. Είναι μια άσκηση λιτότητας, ακριβείας, πυκνότητας και μουσικότητας του λόγου. Επιπλέον πλουτίζει τη γλώσσα του μεταφραστή. Ναι, ξαναγράφεται το ποίημα αλλά με απολυτό σεβασμό στο πρωτότυπο.

Μια από τις πιο γνωστές σας μεταφράσεις είναι ίσως το ποίημα της Νεσιέν Γιασίβ, *Η δική μου πατρίδα*, πώς προέκυψε;

Δυο τρία χρόνια ύστερα από την εισβολή ένας φίλος Τούρκος ποιητής, ο Αταολ Μπεχραμόγλου, μας είχε στείλει ένα τουρκικό περιοδικό υποδεικνύοντάς μας τα ποιήματα της Νεσιέν Γιασίβ. Με δυσκολία βρήκαμε τουρκόφωνους να μας κάνουν μια πρόχειρη μετάφραση και πάνω σ' αυτή δούλεψα μια σειρά ποιήματα της Νεσιέν με τον τίτλο *Η ζωνιπούλια κι ο νάρκισσος*, τα οποία δημοσίευσα στη Χαραυγή. Ο Μάριος Τόκας, φοιτητής στην Αθηνά τότε, διάβασε το ποίημα στην εφημερίδα και αμέσως έβαλε τις νότες. Με την Νεσιέν αλληλογραφήσαμε μέσω Λονδίνου για καιρό, εκείνη στην κατεχόμενη Λευκωσία, εγώ στη Λεμεσό, όπως ξέρεis τότε δεν υπήρχε δυνατότητα επαφής. Αργότερα τη συνάντησα στο Λονδίνο, μαζί με τον νεαρό τότε αδελφό της, και σήμερα σπουδαίο ποι-

ητή, τον Μεχμέτ Γιασίβ. Από τότε είμαστε φίλοι και με τους δυο.

Ποιον ποιητή που μεταφράσατε νιώθετε πιο κοντά σας;

Θα έλεγα τον Γεβγκένι Γεφτουσένκο. Είμαστε φίλοι για πάρα πολλά χρόνια. Είχα μεταφράσει το μεγάλο επικό ποίημά του *Η μάνα και η βόμβα νετρονίου*, ένα εκπληκτικό ποίημα. Ειδικά όμως θα μείνει ανεξίτηλη

στη μνήμη μου η μέρα εκείνη τον Ιούνιο του 1977 που ο Ζένια, όπως τον λέμε, ύστερα από μια επίσκεψη στο προσφυγικό σπίτι του Παύλου Λιασιδη έγραψε το συγκλονιστικό ποίημα *Περιστέρωνα* που στη συνέχεια το μεταφράσαμε. Ήταν ο πρώτος ξένος ποιητής που ένιωσε το δράμα της Κύπρου και το απέδωσε με τόσο τραγικό τρόπο.

Η σχέση σας με την ποίηση ποια είναι;

Στην αρχή έγραφα με την ελαφρότητα του νέου που βιάζεται να δει το ποίημά του δημοσιευμένο. Σταδιακά αυτό άλλαξε. Πέρασα από όλα τα είδη του λόγου, την ποίηση τη θεωρώ ιερή. Μέχρι φόβου ιεροσουλίας. Συγχωρώ το κακό πεζογράφημα. Δεν αντέχω την κακή ποίηση. Λυπάμαι που το λέω, έτσι είναι.

Η ζωή σας, όπως και το συζύγου σας Πανικού Παιονίδη, ήταν έντονα συνυφασμένη με την επικοινωνία και συναστροφή με καλλιτέχνες, ποιητές, συγγραφείς.

Το σπίτι μας ήταν και είναι ακόμη ανοικτό για όλους, φυσικά οι διανοούμενοι ήταν οι εκλεκτοί μας φιλοξενούμενοι. Πήραμε πολύ περισσότερα από αυτά που δώσαμε, είναι αλήθεια. Οι περισσότεροι από εκείνους τους φίλους δεν είναι πια στη ζωή και οι δικές μας δυνατότητες για επαφές, για ταξίδια, είναι πολύ λιγότερες. Μας μένουν ευτυχώς πλήθος ενθυμημάτων, φωτογραφίες, επιστολές, βιβλία, αφιερώματα. Ένα ολόκληρο αρχείο που κάποια στιγμή πρέπει να αξιοποιηθεί, γιατί η Κύπρος έχει εξέχουσα θέση μέσα εκεί.

Σήμερα υπάρχει αυτή η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων των τεχνών;

Νομίζω πως η δίψα για επικοινωνία υπάρχει και τώρα, μόνο που οι άνθρωποι έχουν άλλες προτεραιότητες και είναι παγιδευμένοι στην τρέλα της ταχύτητας και της τεχνολογίας. Για να αναπτυχθεί και να διατηρηθεί αυτή η επικοινωνία χρειάζεται χρόνο, προσωπική επαφή, αμοιβαία προσπάθεια. Πολλοί μου λένε πως επικοινωνούν μέσω της κοινωνικής δικτύωσης. Προσωπικά, ενώ χρησιμοποιώ τον υπολογιστή από τη δεκαετία του 1980, αρνούμαι να συνδεθώ με αυτά τα μέσα. Δεν με συγκινεί η εικονική επαφή. Προτιμώ τη ζεστή ανθρωπινή ανάσα, ίσως όμως και να είμαι ακόμη με το ένα πόδι στον περασμένο αιώνα.

Κοιτάζοντας πίσω, εκείνη την εποχή και τις προσπάθειες για ειρήνη και σοσιαλισμό, τι σκέφτεστε;

Θα έλεγα πως τα ιδεώδη δεν πεθαίνουν. Κοιτάζτε τις τεράστιες συγκεντρώσεις σ' όλο τον κόσμο εναντίον των πολέμων, εναντίον της οικονομικής καταπίεσης. Ο καπιταλισμός φέρνει την ανισότητα, την εξαθλίωση των φτωχών και των αδύναμων, προκαλεί πολέμους για να ικανοποιήσει την αδηφάγο του κερδοφορία. Οσοί και τα γεγονότα, η ιστορία, κάνουν κύκλους. Ας ελπίσουμε ότι δεν θα χρειαστεί κι άλλος παγκόσμιος πόλεμος για να έρθει μια ισορροπία. Με ανησυχεί αφάνταστα η όλο και πιο ταχεία καταστροφή του περιβάλλοντος. Ίσως αυτός να είναι ο πιο σημαντικός τομέας που το τυφλό κυνήγι του κέρδους σκόπημα αγνοεί. Κι εδώ θα έβλεπα ένα πολύ αποφασιστικό ρολό της αριστεράς.

Ποιος είναι λοιπόν ο ρόλος ή μάλλον η ευθύνη της Αριστεράς σήμερα;

Όπως είπα και πριν τα ιδεώδη δεν πεθαίνουν. Η Αριστερά έχει ζυμωθεί με τα προβλήματα του λαού και έχει προωθήσει ένα μεγάλο μέρος τους, ακόμη και σε χώρες όπως τη δική μας. Αυτός ο ρόλος και αυτή η ευθύνη παραμένει, έστω κι αν οι συνθήκες έχουν αλλάξει.

Βιβλία, παραστάσεις, βραβεία αλλά και ταξίδια, συναντήσεις, συζητήσεις, ακόμα και ιδεολογικές αντιπαράθεσεις, παιδιά, εγγόνια, η σχέση σας με τον Πανικό Παιονίδη. Κοιτάζοντας πίσω τι κρατάτε και τι πετάτε από μια ζωή γεμάτη;

Τίποτε απολύτως δεν πετώ, ούτε και τις ρυτίδες μου, λέω χαριτολογώντας στα παιδιά μου. Μην ανησυχείτε για τις ρυτίδες σας, δείχνουν ποσό τυχεροί είστε που ζήσατε μέχρι τώρα.